

Наталія Кисла, канд. філол. наук

ORCID ID: 0000-0001-5137-6647

ННЦ “Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса”, Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ІЗ СЕМАНТИКОЮ ВЛАСНЕ-МЕТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Вирізнено із загального прийменникового складу вторинні прийменники та прийменникові еквіваленти зі значенням власне-мети, з'ясовано їхню мотиваційну базу, визначено лексико-семантичні розряди субстантивів і вербативів, із якими поєднуються досліджувані прийменники та прийменникові еквіваленти, з'ясовано умови, за яких аналізовані лексичні одиниці виражають відношення власне-мети.

Ключові слова: *прийменник, вторинний прийменник, прийменниковий еквівалент, мета, власне-мета, інтенційна семантика.*

Дослідження прийменникової семантики є важливим на сучасному етапі розвитку філологічної науки. Прийменники досить неоднорідні: одні з них повністю втратили зв'язок з мотивом, у інших такий зв'язок простежується цілком прозоро. Зважаючи на це, лінгвісти виокремлюють традиційні власне-прийменники і прийменникові еквіваленти, до яких зараховують одиниці, що мають більш спеціалізоване, конкретніше значення. План змісту повнозначного слова, яке входить до структури прийменникового еквівалента, може накладати обмеження на його сполучуваність із прийменниковими словами: останні поєднуються лише з певними лексико-семантичними групами повнозначних слів. Більшість прийменникових еквівалентів виражають адвербіальні семантико-синтаксичні відношення, зокрема просторові, часові, логічні. З-поміж логічних найчастіше виокремлюють інтенційні, каузальні, умовні, допустові. Група інтенційних прийменників об'єднала 120 лексичних одиниць : 31 власне-прийменник, 69 еквівалентів у значенні прийменника, 2 еквіва-

ленти у функції прийменника, 3 еквіваленти, уживані за аналогією, 15 новотворів. Цільові прийменники поділено на групи власне-мети і мети з відтінком присвяти, а в межах останньої виокремлено підгрупи мети-пошани, мети-користі, мети-шкоди, мети-догоди, мети-допомоги, мети-підтримки, мети-віддяки, мети-відшкодування, мети-відповіді, мети-переконання, мети-пам'яті [Кисла : 12].

У різні періоди кількісний і якісний склад прийменників української мови із формально-граматичного, семантико-синтаксичного, власне-синтаксичного, семантико-стилістичного й інших поглядів досліджували А. Колодяжний, О. Мельничук, З. Іваненко, І. Вихованець, А. Загнітко, М. Степаненко, Г. Балабан, І. Мейзерська, Н. Куш, Н. Кисла. У межах міжнародного проекту “Прийменники в синхронії і діахронії: морфологія і синтаксис” проблемна група Донецького національного університету в складі А. Загнітка, І. Данилюка, Г. Ситар та І. Шукіної підготувала “Словник українських прийменників” (2007), до якого ввійшли 1705 прийменників і їхніх еквівалентів. Недостатньо вивченим, однак, залишається питання адвербіальної прийменникової семантики загалом і конкретних її репрезентантів зокрема.

Метою пропонованої статті є з'ясувати особливості функціонування українських прийменників і прийменникових еквівалентів із семантикою власне-мети.

Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: 1) вирізнення із прийменникового складу тих лексичних одиниць, що є носіями значення власне-мети; 2) з'ясування умов, за яких виокремлені прийменникові еквіваленти виражають відношення власне-мети.

Значення власне-мети передають здебільшого прості прийменники *в* + *Subst*₄, *во* + *Subst*₄ (уточ.), *від* + *Subst*₂, *для* + *Subst*₂, *до* + *Subst*₄ (діал.), *до* + *Subst*₂, *з* + *Subst*₅, *зі* + *Subst*₅, *зо* + *Subst*₅, *із* + *Subst*₅, *с* + *Subst*₅, *за* + *Subst*₄, *за* + *Subst*₅, *задля* + *Subst*₂, *замість* + *інф.*, *замісць* + *інф.*, *замісь* + *інф.*, *затомість* + *інф.*, *місто* + *інф.*, *місь* + *інф.*, *намість* + *інф.*, *намісць* + *інф.*, *заради* + *Subst*₂, *на* + *Subst*₄, *о* + *Subst*₄ (зачм.), *нід* + *Subst*₄, *но* + *Subst*₄, *но* + *Subst*₆, *нпо* + *Subst*₄, *пади* + *Subst*₂, *у* + *Subst*₄. З-поміж вторинних прийменникових одиниць цією функцією

наділені лексеми з *метою* + *Subst*₂, *на предмет* + *Subst*₂, *на виконання* + *Subst*₂, *у виконання* + *Subst*₂, *для виконання* + *Subst*₂, *на довершення* + *Subst*₂, *на здобуття* + *Subst*₂, *на випадок* + *Subst*₂, *на заміну* (зміну) + *Subst*₂, *у надії на* + *Subst*₄, *у боротьбі* з + *Subst*₅, *у гонимві за* + *Subst*₅, *у погоні за* + *Subst*₅, *у пошуках* + *Subst*₂, *за покликом* + *Subst*₂.

Прийменник з *метою* + *Subst*₂ є основним засобом вираження значення власне-мети. У “Словникові української мови” сполуку з *метою* потрактовано як “для чого-небудь” (СУМ, т. 4, 683). Її детермінують дієслова із семантикою творення, різних видів діяльності (*робити, видавати, будувати*), використання, застосування (*використовувати, застосовувати, уживатися*), впливу на об’єкт (*діяти, впливати, захоплювати*), руху, просторового переміщення (*іти, везти, нести*), володіння (*тримати, держати, володіти*), позбавлення, передачі (*передавати, позбуватися, продавати*), міжособистісних взаємин, стосунків (*одружитися, взяти шлюб, залицятися*), узгоджених міжособистісних дій (*боротися, голосувати, боронитися*), інтелектуальної дії (*навчати, вчитися, розуміти*), буття (*жити, існувати, бути*): ... я **рушила до вітальні з метою зробити** собі чаю (М. Соколян); ... Чарлі навіть спеціально полював на гадюк та **вивчав їхнє життя з метою використати** здобуті знання колись у майбутньому (М. Дашкієв); ... він <...> **був** у Елленберга з **метою дістати** через нього можливість пройти до Мертенса (В. Винниченко); ... **це вчинили саме вони з метою дестабілізації** суспільства... (Л. Костенко); **Амайрана захопила пів-Європи з метою стримування** загрози організованого насильства (М. Соколян); ... ми **возили джінси з метою** <...> **розпродажу!** (Є. Кононенко). До типових заповнювачів придієслівної позиції належать інфінітиви та девербативи з різноманітною семантикою, причому вони нерідко вступають у відношення ізофункційності.

Прийменник *на предмет* + *Subst*₂ побутує здебільшого в текстах офіційно-ділового стилю, зрідка в художньому дискурсі. І. Вихованець і К. Городенська зараховують його до прийменників зі значенням власне-мети [Вихованець, Городенська : 341], цієї думки дотримуються [Балабан : 112; Габай 2009 : 129].

У “Словникові української мови” знаходимо такий семантичний опис: “*На предмет чого – для чого-небудь, з якоюсь метою*” (СУМ, т. 7, 527). Автори “Словника українських приєменників” приписують досліджуваній лексичній одиниці об’єктно-цільове значення (СУП, 194). Загалом не заперечуючи цього погляду, вважаємо, що об’єктна семантика переважає інтенційну в тих випадках, коли привербативний конститuent не є девербативом: *Чому вони не перевірили другу кімнату на предмет червонопогонної піхтури?* (Ю. Андрухович); ... *він методично прочісував лісисті терени колишньої НДР на предмет військових баз червоної армії...* (Ю. Андрухович); *Вона обслуговує нашу фундацію на предмет стресів* (Є. Кононенко).

Приєменник *на предмет* + *Subst₂* реалізує власне-інтенційну семантику, коли поєднується з дієсловами, що реалізують значення контролю (*перевіряти, прочісувати, контролювати*), місцеположення або місцеперебування (*знаходитися, перебувати, міститися*), творення, різних видів діяльності (*зробити, творити, готувати*), мовлення (*говорити, розмовляти, домовлятися*) та іменниками – номінуваннями різноманітних дій (*викриття, виявлення, перевірка, колонізація*): *Куток піддався наглій і пильній ревізії на предмет викриття люстра...* (І. Багрянний); ... *проводиться нічна перевірка на предмет виявлення елементу...* (В. Дрозд); *Майорські плівки [містяться] на експертизі в Голландії на предмет ідентифікації голосів* (Л. Костенко); ... *Вас відвезуть в лікарню й зроблять флюорографію “на предмет перевірки наявності хвороби туберкульозу”* (О. Вахній).

Ізофункційні приєменники *на виконання* + *Subst₂*, *у виконання* + *Subst₂*, *для виконання* + *Subst₂* регулярно вживаються в офіційно-діловому стилі, спорадично – у художніх текстах. Їхнє значення тісно пов’язане з планом змісту іменника-мотивата виконання – “дія за значенням *виконати, виконувати*” (СУМ, т. 1, 411). Роль головного конститuenta в конструкціях із цими приєменниками найчастіше виконують вербативи позбавлення, передачі (*давати, даватися, повертати*), руху, просторового переміщення (*потрапляти, прибувати, приходити*), конкретної фізичної дії з виразним динамічним відтінком (*вдаряти, плюва-*

ти, кидати). Типовим заповнювачем привербативної позиції є іменники – найменування наперед визначеного для виконання обсягу роботи (*завдання, доручення, зобов'язання*): ... *подала голос Олена і на виконання своїх слів ще раз плюнула...* (Н. та О. Шевченки); ... *даю вам тиждень на виконання цього мого доручення* (С. Тельнюк); *У виконання вічного закону життя <...> повертаю я прибитий журбою талант свій до нього...* (О. Довженко); ... *і якщо деколи й потрапляє до Західної Німеччини, то тільки для виконання всіляких сміховинних завдань...* (Ю. Андрухович.); ... *усі частини малими групами мали прибути <...> для виконання особливого завдання* (В. Стецюк).

Семантично спорідненими із попередньо проаналізованими є прийменникові сполуки у *пошуках* + *Subst*₂. Як зазначає Г. Балабан, “ці сполуки стійко відтворюються в мові без додаткових компонентів, позбавлені образності, надзвичайно поширені в усіх функціональних стилях, що дає підстави вважати їх власне-прийменниками” [Балабан : 111]. Значення препозиціоіналізованої сполуки мотивоване планом змісту іменникового компонента *пошук* – “шукання, розшукування чого-небудь” (СУМ, т. 7, 491). Прийменник у *пошуках* + *Subst*₂ уживається з дієсловами зі значенням руху, просторового переміщення (*проходжатися, розбігатися, ризкати*), зорового сприйняття (*роззирнутися, глянути, поглядати*) та іменниками на позначення осіб (*половці, князівна, подруга*), предметів харчування (*закуска, хліб, вода*), морально-етичних понять і взаємин між людьми (*затишок, підтримка, любов*): ... *самі ж суїцидники проходилися міжряддям у пошуках закуски...* (Є. Пашковський); *Народ винищений або розбігся у пошуках затишку й хліба* (В. Малик); *Кілька днів ризкав Володимир понад Оріллю у пошуках половців...* (В. Малик); *Десятки юнаків <...> занишпорили у пошуках князівни* (В. Малик); *Вона роззирнулася у пошуках підтримки* (М. Соколян).

Прийменники у *гонитві за* + *Subst*₅, у *погоні за* + *Subst*₅ є семантично найближчими до прийменника у *пошуках* + *Subst*₂. Їхнє значення мотивоване іменниковими компонентами *гонитва* – “посилене прагнення до чого-небудь, переслідування якої-небудь мети” (СУМ, т. 2, 122) і *погоня* – “велике прагнення

досягти, добитися чого-небудь” (СУМ, т. 6, 719). Поєднуючи причинове значення із цільовим, вони виражають сильне прагнення досягти певної мети, уживаються здебільшого з негативним емоційним відтінком при дієсловах, які вказують на ліквідацію чогось (*знищувати, ліквідовувати, вбивати*), місцеперебування (*залишатися, стояти, перебувати*), творення, різні види діяльності (*робити, створювати, оперувати*), мовлення (*говорити, прославляти, славити*). Поряд із прийменниками в привербативній позиції функціують іменники – найменування властивостей і ознак (*популярність, реклама, слава*), предметів розкоші (*маєток, золото, гроші*): *Коли б людям стали доступними закони найпотемніших речей, вони б знищили і ці речі, і їхніх носіїв у гонитві за їхньою серцевиною* (М. Матіос); *... у гонитві за популярністю ця гіпотетична <...> особа прагне залишатися у всіх на вустах...* (Н. та О. Шевченки); *У гонитві за дешевою рекламою частина західних хірургів <...> кинулась робити пересадки* (Ю. Щербак); *... все те вкрилося поганною славою у гонитві за маєтками...* (Р. Іванчук); *Ось вона, дорога до влади <...> коли переступають через життя, через честь, через любов і священну пам'ять у погоні за нею [владою]* (Р. Іванченко).

Прийменник *на здобуття* + *Subst₂* у “Словникові українських прийменників” подано як цільовий [СУП: 185]. Ми ж зараховуємо його до прийменників власне-мети, які сполучаються з дієсловами, що реалізують значення поширення, розповсюдження (*розповсюджуватися, поширюватися, ширитися*), творення, різних видів діяльності (*працювати, гарувати, творити*), пропонування, висунення (*висувати, подавати, пропонувати*). Для цих вербативів регулярними є семантико-синтаксичні зв'язки з іменниками – назвами матеріальних благ та заохочень (*чин, багатство, премія*), проявів почуттів, психічних станів (*воля, любов, прихильність*): *[козацькі ватажки] <...> наважилися підняти зброю на здобуття волі для своєї батьківщини* (М. Сорочан); *Гарує і працює <...> на здобуття засобів до науки для сина...* (О. Кобилянська); *... рукопис монографії Лук'янова <...> директор інституту мріяє висунути на здобуття Державної премії* (Ю. Щербак). Семантика цього прий-

менника мотивована іменником *здобуття*, що у “Словникові української мови” потрактований як “дія за значенням *здобува-ти, здобути*” (СУМ, т. 3, 544).

“Словник української мови” кваліфікує прийменник *на випадок* + *Subst*₂ так: “*На випадок чого* – передбачаючи певні обставини” (СУМ, т. 1, 447). У “Словникові українських прийменників” його витлумачено як прийменник із поєднанням кількох семантичних відношень, зокрема цільового та причинового (СУП, 169). Відношення мети аналізований прийменник експлікує в поєднанні з дієсловами, що реалізують семантику контактності (*одіти, прикріпити, прилагодити*), зберігання (*зберігати, тримати, берегти*), місцеперебування (*бути, знаходитись, стояти*), та іменниками – назвами різноманітних дій, подій, процесів (*відрив, обставина, справа*): *Тепер на випадок відриву камери від човна лікар і водолаз наділи рейдові маски...* (М. Трублаїні); *... свій артилерійський НЗ <...> зберігали на випадок непередбачених обставин* (П. Загребельний); *На виноградниках на випадок спраги до наших послуг були два величезних барила...* (М. Соколян).

Прийменник *на заміну* (*зміну*) + *Subst*₂ актуалізує значення “заміна кого-, чого-небудь”. А. Габай, Г. Балабан розглядають його серед виразників семантики присвяти [Габай 2011 : 73; Балабан : 115]. “Словник українських прийменників” фіксує поєднання аналізованого прийменника лише з іменником у родовому відмінкові (СУП, 185). У художніх творах, наукових дискурсах, однак, знаходимо сполучення його також з іменником у давальному відмінкові [Габай 2011 : 73; Балабан : 115]. Функцію головного компонента в аналізованих конструкціях виконують дієслова руху, просторового переміщення (*підходити, прибувати, рухатися*), пропозиції (*пропонувати, рекомендувати, висувати кандидатуру*), набуття бажаного, необхідного (*отримувати, придбати, купити*): *... темні колони яничарів <...> підходили на заміну поріділим стомленим бюлюкам...* (В. Малик); *Попруга поїхав у Саманівку сам – Дуся квапилася додому, у неї о другій зустріч в бютівському обкомі, рекомендуватимуть своїх представників на заміну декотрих районних вождиків з регіо-*

налив та й нашістів... (М. Братан); *Як ти можеш запевняти, що це “щось” він отримав на заміну тіла, життя чи ще якогось лахміття, котре ви так цінуйте?* (О. Берник.). Що ж до привербатованих субстантивів, то ними є лексеми – найменування осіб (*воїн, керівник, вождь*), біологічного буття (*життя, існування, животіння*), духовних і матеріальних благ (*віра, багатство, гроші*).

За свідченням Г. Балабан, зрідка вживаються в ролі прийменника із семантикою власне-мети тотожні сполуки у *надії на + Subst₄*, з *надією на + Subst₄* [Балабан : 112]. До них додаємо також сполуку у *надії + інф.* Вони є функційними прийменниковими еквівалентами з притаманним їм відтінком образності. Значення цих сполук мотивоване іменником *надія* – “впевненість у можливості здійснення чогось бажаного, потрібного, приємного; сподівання” (СУМ, т. 5, 70). Роль носія валентності виконують дієслова зі значенням зорового, слухового, нюхового сприйняття (*дивитися, прислухатися, обнюхувати*), руху, просторового переміщення (*переїхати, переміститися, перенестися*), місцеперебування (*сидіти, стояти, лежати*), фазовості (*розпочинати, закінчувати, завершувати*). У функції валентного партнера зафіксовано іменники – найменування продуктів харчування (*цукор, хліб, молоко*), матеріальних благ і прибутку (*гроші, заробіток, багатство*), процесів творення (*будівництво, зведення, виготовлення*), осіб, зокрема біблійних (*Бог, Аллах, Господь*): ... *ведмідь <...> бравсь обнюхувати капітанові кишені в надії на цукор...* (Є. Пашковський); *В надії на якийсь заробіток нелегка занесла мене в маленьке <...> степове містечко...* (М. Матіос); *В надії на очікуване будівництво Єдиної Української Помісної Церкви <...> закінчую цей розділ* (Б. Савка); *Почалали за сонцем в надії на Бога* (В. Юрченко); *Усі <...> йшли з надією на допомогу з глибини країни чи з надією на швидкий прорив до своїх...* (П. Автомонов).

Ізофункційною до прийменникових сполук у *надії на + Subst₄*, з *надією на + Subst₄* є прийменникова структура у *надії + інф.* Об’єднує їх те, що вони вживаються з дієсловами почуття, позитивного або негативного ставлення, позитивного чи негативного емоційно-психічного стану (*любити, зраджувати, шанувати*),

мовлення (*говорити, розповідати, мовити*), оптичного, акустичного, одоративного сприйняття (*прислухатися, вдивлятися, принохуватися*), творення, різних видів діяльності (*будувати, зводити, створювати*), руху, зміни місцеположення об'єкта у просторі (*рухатися, танцювати, іти*). До типових привербативних поширювачів належать інфінітиви, що корелюють із семантикою мовлення, переміщення, сприйняття, конкретної фізичної дії й ін.: *Або зрадити, розповісти все, що знає, у надії повернутися до свого <...> ліжечка...* (Л. Романчук); *Вона вдивляється в обличчя перехожих у надії побачити <...> знайомого...* (В. Дрозд); *стежили за Олегом у надії вийти на нього...* (О. Волков); *Цілий народ <...> виводить свого танцю у надії знайти йому кінець* (М. Якубовська); *Зрідка збіжить службовець <...> у надії викупатись і не спізнитись на початок служби* (В. Петров).

Прийменник у *боротьбі з* + *Subst₃* із цільовим значенням уживається рідко. Набагато частіше він актуалізує семантику способу дії з відтінком темпоральності або об'єктності. План змісту цього прийменника мотивований іменником *боротьба* – “діяльність, скерована на створення, досягнення чого-небудь” (СУМ, т. 1, 220). Цільова семантика притаманна аналізованій прийменниковій одиниці за умови сполучення з дієсловами виявлення (*виявити, показати, проявити*), фізичного буття (*жити, існувати, помирати*) та іменниками на позначення як окремих людей, так і їхньої сукупності (*ворог, нашестя, недруг*): *... пропоную обрати шкіпером того з нас, хто виявив найбільше відваги й спритності в боротьбі з ворогами* (М. Грубляїні.); *Церква мала стати вічним пам'ятником тих, хто віддав життя в боротьбі з наполеонівським нашестям* (В. Савченко).

Автори “Словника українських прийменників” твердять, що прийменнику *за покликом* + *Subst₂* притаманне цільове значення (СУП, 114). Інше тлумачення знаходимо у “Словникові української мови”: “За покликом душі (серця, совісті) – у відповідності до своїх прагнень, почуттів, переконань” (СУМ, т. 7, 29). Тобто він наділений здатністю експлікувати семантику способу дії. Як переконливо доводить фактичний матеріал, для аналізованого

прийменника значення мети не є системним, воно постає лише у відповідному оточенні: поєднується інтенційний прийменник *за покликом* + *Subst*₂ з дієсловами руху, просторового переміщення (*іти, прибувати, приходити*), творення, різних видів діяльності (*робити, працювати, творити*) та іменниками – назвами почуттів (*кохання, любов, тривога*), внутрішнього психічного світу людини (*душа, серце, совість*), необмежених просторів (*земля, край, батьківщина*): *Зінаїда Антонівна <...> прийшла за покликом свого дикого клятого кохання вчителювати до Кукуріцької школи* (В. Лис.); *Хтось це робить за покликом серця <...> а хтось відпрацьовував гонорари* (<https://www.bbc.com /ukrainian/features-47975236>).

Прийменник *на довершення* + *Subst*₂ у “Словникові українських прийменників” віднесено до цільових, хоча всі наведені до нього синоніми й антоніми інтегруються довкола семантики “темпоральність” (СУП, 183). В обстеженому матеріалі знаходимо поодинокі випадки вживання прийменника *на довершення* + *Subst*₂ саме з цільовим значенням. Умови реалізації його – поєднання з дієсловами зорового сприйняття (*висвітлювати, зображати, спостерігати*) та іменниками на зразок *вправа, спроба, справа*: *Кожного ранку, замість гімнастики, лежачи в ліжку, Вмикаю в уяві твої очі сіамської кішки, Шляхетний профіль, роздвоєне підборіддя <...> – I, на довершення вправи, тебе висвітлюю голим* (О. Забужко). Типовішим для аналізованої лексичної одиниці є значення, зафіксоване у “Словникові української мови”: “*На (у) довершення* – на додаток до всього попереднього” (СУМ, т. 2, 333).

Отже, інтенційні прийменникові еквіваленти виявляють специфіку на рівні сполучуваності. За кожним значеннєвим різновидом досліджуваних одиниць закріплені лексико-семантичний набір основних носіїв валентності (зокрема, дієслів) та валентних партнерів (зокрема, іменників). Усі вони разом конституують відповідний тип семантико-синтаксичних відношень.

Перспективним видається дослідження значень прийменників та їхніх еквівалентів у напрямку впорядкування, унормування лексичного складу.

ДЖЕРЕЛА

СУМ – Словник української мови : у 11 т. Київ : Наук. думка, 1970–1980. URL: <http://www.inmo.org.ua/sum.html>.

СУП – Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. Донецьк : БАО, 2007. 416 с.

ЛІТЕРАТУРА

Балабан Г. Динамічні процеси у прийменниковій системі української літературної мови кінця ХХ – початку ХХІ сторіч : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 324 с.

Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.

Габай А. Аналітичні прислівники з цільовою семантикою як виразники синтаксичної адвербіалізації. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови.* Київ, 2009. Вип. 5. С. 128–132.

Габай А. Значеннева диференціація українських логічних прийменників. *Лінгвістичні студії.* Донецьк : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 70–77.

Кисла Н. В. Диференціація адвербіальних семантико-синтаксичних відношень прийменників у сучасній українській літературній мові : автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2020. 21 с.

REFERENCES

Balaban, H. (2016). *Dynamichni protsesy u pryimennykovii systemi ukrainskoi literaturnoi movy kintsia XX – pochatku XXI storich.* Kyiv : Vydavnychi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).

Vykhovanets, I. R., Horodenska K. H. (2004). *Teoretychna morfologiia ukrainskoi movy.* Kyiv : Pulsary (in Ukrainian).

Habay, A. (2009). *Analitychni pryslivnyky z tsilovoiu semantykoiu yak vyraznyky syntaktychnoi adverbializatsii.* *Scientific journal of the M. Dragomanov National Pedagogical University. Series 10: Problems of grammar and lexicology of the Ukrainian language,* 5, 128–132 (in Ukrainian).

Habay, A. (2011). *Znachennieva dyferentsiatsiia ukrainskykh lohichnykh pryimennykiv.* *Linhvistychni studii,* 22, 70–77 (in Ukrainian).

Kysla, N. V. (2020). *Differentiation of the adverbial semantic-syntactic preposition relations in the modern Ukrainian literary language.* *Extended abstract of Candidate's thesis (Linguistics).* Kharkiv (in Ukrainian).

DOI: [https://doi.org/10.17721/um/53\(2023\).38-49](https://doi.org/10.17721/um/53(2023).38-49)

Nataliia Kysla, PhD

ORCID ID: 0000-0001-5137-6647

National Scientific Center ‘Hon. prof. M. S. Bokarius
Forensic Science Institute’, Poltava

**Specific features of functioning
the preposition equivalents with the semantics of the actual purpose
in the modern Ukrainian language**

The article singles out the preposition equivalents with the meaning of the actual purpose from the general prepositional structures: with the purpose + Subst₂, for the subject + Subst₂, to perform + Subst₂, in the performance + Subst₂, for the performance + Subst₂, to complete + Subst₂, to acquire + Subst₂, in case of + Subst₂, to replace (change) + Subst₂, in hope of + Subst₄, in the fight with + Subst₅, to pursuit + Subst₅, in pursuit of + Subst₅, in search of + Subst₂, at the call of + Subst₂.

The author clarifies the motivational basis of the lexical units, which come from the lexemes with target (goal, agreement) semantics, and from those abstract lexical units for which this semantics is indifferent (name, memory, struggle, completion).

It has been determined that the actual purpose prepositions are regularly combined with verbs of creation, various types of activity (build, work, create), movement, spatial movement (go, carry, fly), coordinated interpersonal actions (fight, vote, defend) and nouns which name various actions (receiving, checking, creating), food, drinks (snack, water, bread), manifestations of feelings, mental states (will, love, anxiety), etc.

The conditions under which intentional preposition equivalents show specificity at the level of conjugability are established (for each meaning variety of the studied units, a lexical-semantic set of main valence carriers (verbs in particular) and valence partners (nouns in particular) is fixed, all of which together constitute the corresponding type of semantic-syntactic relations).

Prospects for further research have been defined.

Keywords: *preposition, secondary preposition, preposition equivalent, purpose, actual purpose, intentional semantics.*

Стаття надійшла до редколегії 06.04.23

Рекомендована до друку 08.05.23

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)